

(כ) וַיֹּאמֶר ה' סִלַּחְתִּי כְּדַבְרְךָ: (כא) וְאֹלָם חִי אֲנִי וְיִמְלֵא כְבוֹד ה' אֶת פֶּלַע הָאָרֶץ: (כב) כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת כְּבֹדִי וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂה פְעָמַיִם וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: (כג) אִם יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָם וְכָל מִנְאֲצֵי לֹא יֵרְאוּהָ:

ב. יחזקאל | פרק כ'

(כב) וְהִשְׁבַּתִּי אֶת יְדֵי וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחַל לְעֵינַי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם: (כג) גַּם אֲנִי נִשְׁאֲתִי אֶת יְדֵי לָהֶם בְּמִדְבָר לְהַפִּיץ אֶתְּם בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בְּאֶרְצוֹת:

ג. יחזקאל | פרק ל"ו

(טז) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (יז) בְּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל אֲדָמְתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנְּזִה הַיְתָה דַרְכָם לְפָנָי: (יח) וְאֲשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל הַדָּם אֲשֶׁר שָׁפְכוּ עַל הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְאוּהָ: (יט) וְאֶפִּיץ אֶתְּם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֶרְצוֹת פְּדֻרְכָם וְכַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטוּתֵיהֶם: (כ) וַיְבוֹא אֵל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קֹדְשִׁי בְּאָמְרוֹ לָהֶם עַם ה' אֵלֶּה וּמִאֲרָצוֹ יָצְאוּ: (כא) וְאֶחְמַל עַל שֵׁם קֹדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה: ס (כב) לָכֵן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קֹדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁם: (כג) וְקִדְשִׁיתִי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּתוֹכָם וַיְדַעְנוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' וְאִם אֲדֹנָי ה' בְּהַקְדְּשִׁי בְכֶם לְעֵינֵיהֶם: (כד) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֶרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדָמְתְּכֶם: (כה) וַיִּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטִהַרְתֶּם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲסַתֵּר אֶתְכֶם: (כו) וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ תְּדָשָׂה אֶתְּם בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֲבָן מִבְּשַׁרְכֶם וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: (כז) וְאֶת רוּחִי אֶתְּם בְּקִרְבְּכֶם וְעִשְׂתִּי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשְׂתֶּם: (כח) וּשְׁבַתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְהֵייתֶם לִי לְעַם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: (כט) וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל הַדְּגָן וְהָרְבִיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתּוֹ עֲלֵיכֶם רָעַב: (ל) וְהִרְבִּיתִי אֶת פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְוַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעַב בְּגוֹיִם: (לא) וְזִכְרְתֶם אֶת דַּרְכֵיכֶם הַרְעִים וַיִּמְעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וּנְקֻטְתֶם בְּפָנֵיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: (לב) לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה וְאִם אֲדֹנָי ה' יִדְעֶה לָכֶם בּוֹשׁוֹ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: ס

ד. תהלים | פרק ק"ו

(כד) וַיִּמְאָסוּ בְּאֶרֶץ חֲמֻדָה לֹא הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: (כה) וַיִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה': (כו) וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם בְּמִדְבָר: (כז) וּלְהַפִּיל זֶרְעֵם בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בְּאֶרְצוֹת:

הגלות

חילול השם או קידוש השם

ה. אורות המלחמה | פרק ד'

לולא חטא העגל היו האומות יושבות ארץ ישראל משלימות עם ישראל ומודות להם, כי שם ד' הנקרא עליהם היה מעורר בהן יראת הרוממות, ולא היתה שום שיטת מלחמה נוהגת, וההשפעה היתה הולכת בדרכי שלום כבימות המשיח. רק החטא גרם ונתאחר הדבר אלפי שנים, וכל מסבות העולם הן אחוזות זו בזו להביא את אור ד' בעולם, וחטא העגל ימחה לגמרי וממילא (ישעיהו סא, ט) "כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ד", והעולם יתקן באורח שלום ורגשי אהבה, ונעם ד' יוחש בכל לבב, לענג רוח ולעדן נשמה ולכל בהם תחיה נפש כל חי.

ו. רמב"ם | הלכות מלכים פרק י"א

ד. ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים שנאמר ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהן ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד. אף ישוע הנצרי שדמה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל שנאמר ובני פריצי עמך ישאו להעמיד חזון ונכשלו. וכי יש מכשול גדול מזה. שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן. וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפזר שאריתם ולהשפילם ולהחליף התורה ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'. אבל מחשבות בורא עולם אין כח באדם להשיגם כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד. שנ' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד. כיצד. כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה אלו אומרים מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגלה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום.

ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ. אלו ישראל שנקראו כבוד ה' שנאמר (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. מיכן שנגזרה גזרה על ישראל שיהו גולים בין אומות העולם וכן אמר דוד (תהלים קו) וישא ידו להם להפיל אותם במדבר וגו'. ד"א ואולם חי אני וימלא כבוד וגו'. כי מתוך שישראל חוטאין לפני ואני סולח להם ימלא כבוד ה' את כל הארץ שיהו אומות העולם אומרים (שם קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו:

ח. העמק דבר | במדבר פרק י"ד, פסוק כ"א

אלא הכל נרמז בזה המקרא. שמזה שנגזר פזור ישראל בכל ארצות. נגלה באמת כבוד ה' ע"י ישראל (אחר כך ראיתי שכן פי' חז"ל בפסיקתא זוטרת). ומזה יצא שחלפו עבודת אלילים. עד שיגיע שכליל יחלופו ויעברו ונגלה כבוד ה' בכל הארץ. וכתב וישא ידו להם. היינו שנשבע כמו אשר נשאתי את ידי. היינו משום שמכ"מ משמעות חי אני שבועה ג"כ כמו להלן כ"ח ובכ"מ. והנה בשביל זה נגזר אח"כ שיהיו במדבר ארבעים שנה וכמו שיבואר להלן במקרא ל"ד. ויש לבאר עוד מה שהגיע עון מרגלים לאותו עונש ולזה התכלית. ובלי עון מרגלים לא הגיע כך. וא"כ האיך היה מגיע זה התכלית. אבל באמת אם לא סירבו מתחלה על הנהגה נסית והיו עומדים ברצון בזהירות יתירה כפי הראוי לזה האופן כמש"כ לעיל. ואם היו חוטאים היה בא העונש מיד כמו שהיה במדבר. אז היה נשמע גם בהיותם בא"י איזה משך בכל העולם כבוד שמים ועבודתו. שהרי בקריעת ים סוף לבד נודע לכמה אוה"ע מסביב מכש"כ שהיה בזה האופן בא"י בישובם באופן נעלה מטבע כל הארצות. והרי היה מגיע ע"י לזה התכלית באיזה מאות שנים. משא"כ כשבקשו הנהגה טבעית ובהשגחה נסתרת ולא ניכר בחוצות אוה"ע השגחתו ית"ש וכח עבודתו אלא לעמו. וא"כ לא היה מגיע לזה התכלית אם לא ע"י פזור ישראל ועם ה' נמסרים על קדוש שמו ית'. והכל רואים שאין כל אומה ולשון יכולים בהם ושהיא רק השגחתו ית' להציל שה פזור ישראל ישראל משבעים זאבים. ובזה מגיע בדור דור לזה התכלית (וע' מש"כ בס' דברים כ"ט א') כ"ז הוא הסיבה שלא נשמע תפלת משה ע"פ י"ג מדות. אמנם מטענתו הראשונה ושמעו מצרים נתקן גזירה שלא ימותו במכת דבר כאיש אחד. כי אם לאט לאט ויסור החשש כאשר יבואר:

אמר ר"א כתיב [צפניה ב ג] בקשו את י"י כל עני הארץ אשר משפטו פעלו. מאי אשר משפטו פעלו שהוא עושה משפט ופעלו כאחת. [שמואל ב כא א] ויאמר י"י אל שאול ואל בית הדמים. על שאול שלא עשיתם עמו חסד. ועל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים. שלח דוד וקרא להם מה לכם ולבית שאול. אמרין ליה על אשר המית ממנו ז' אנשים שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וזון וסופר ושמש. אמר לון מה אתון בעו כדון. אמרו ליה יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לי"י בגבעת שאול בחיר י"י. אמר לון ומה הגייה לכון ואינון מתקטלין. סבו לכון כסף ודהב והוון אמרין אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו. אמר דילמא דאינון בהתיך פלגון מן פלג נסב כל חד מינהון והוה מפיס ליה קומי גרמיה והוה אמר ליה מה הגייה אית לך דאינון מתקטלין סב לך דהב וכסף והוה אמר אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו. אין לי כתיב. באותה השעה אמר דוד ג' מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל רחמנין ובווישנין וגומלי חסדים. רחמנין מניין [דברים יג יח] ונתן לך רחמים. בווישנין מנין [שמות כ יז] ובעבור תהיה יראתו על פניכם זה סימן לבווישן שאינו חוטא. וכל שאין לו בושת פנים דבר בריא שלא עמדו אבותיו על הר סיני. וגומלי חסדים מנין [דברים ז יב] ושמר י"י אלהיך לך את הברית ואת החסד ואילו אין בהן אחד מהן מיד עמד וריחק שנאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה. אף עזרא ריחק שנאמר [נחמיה יא כא] והנתינים יושבים בעופל. אף לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא מרחק דכתיב [יחזקאל מח יט] והעובד העיר יעבדוהו. כתיב [שמואל ב כא ו ח] ויאמר המלך אני אתון ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את אדמוני ואת מפיבושת וגו'. [שם ו כג] ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה. ואת אמר אכן. אמור מעתה בני מירב היו וגידלתן מיכל ונקראו על שמה. [שם כא ט] ויתנם ביד הגבעונים ויקיעום בהר לפני י"י ויפלו שבעתם יחד. חסר יו"ד. זה מפיבושת בן יהונתן בן שאול שהוא אדם גדול בתורה ונתן דוד עיניו בו להצילו מירב. אמר דוד הריני מעבירן לפני המזבח וכל מי שהמזבח קולטו הרי הוא שלי. והעבירן לפני המזבח ונתפלל עליו והלך המזבח וקלטו. הדא הוא דכתיב [תהילים נו ג] אקרא אל אלהים עלין לאל גומר עלי שהסכים הקדוש ברוך הוא עם דוד. [שם כא ט] והמה הומתו בימי קציר בראשונים כתיב קציר שעורים. [שמואל ב כא י] ותקח רצפה בת איה את השק ותתהו לה על הצור. מהו על הצור אמר ר' הושעיה שהיתה אומרת הצור תמים פעלו. ר' אבא בר זימנא בשם ר' הושעיה גדול הוא קירש השם מחילול השם. בחילול השם כתיב [דברים כא כג] לא תלין נבלתו על העץ. ובקידוש השם כתיב [שמואל ב כא י] מתחלת הקציר עד נתך מים עליהם. מלמד שהיו תלויין מששה עשר בניסן עד שבעה עשר במרחשון והיו העוברים והשבים אומרים מה חטאו אלו שנשתנית עליהן מידת הדין. והיו אומרים על שפשטו ידיהן בגרים גרוים. אמרו מה אם אילו שלא נתגירו לשם שמים ראו היאך תבע הקדוש ברוך הוא את דמן המתגיר לשם שמים על אחת כמה וכמה. הרבה גירים נתגירו באותה שעה. הדא הוא דכתיב [דברי הימים ב ב טז יז] ויספר שלמה את כל האנשים הגרים ויעש מהם שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר. רב הונא אמר בימי ר' לעזר בן עזריה ביקשו לקרבן.

ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה נסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורה משה רבינו עד שנאמין בכל דבריו ומקרינו שכלם נסים אין צהם עצב ומנהגו של עולם, צין צרבים צין ציחוד, אלא אם יעשה הנאות ויליחנו שכרו, ואם יעצור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר (בראשית יז א, ולעיל ו צ). ויתפרסמו הנסים הנסתרים צענין הרבים כאשר יצא ציעודי התורה צענין הצרכות והקללות, כמו שאמר הכתוב (דברים כט כג כד) ולאמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, ולאמרו על אשר עזבו את צרית ה' אלהי אבותם, שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאלת ה' צעונשם. ולאמר צקוים וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מנך. ועוד אפשר זה צעזרת השם (ויקרא כו יא):

יא. רמב"ן | דברים ל"ב, מ'

השירה הזאת ... היא שער עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא ית' יעשה צו צתוכחות חימה אך לא ישצת זכרנו ... אם כן השירה הזאת הצטחה מצוורת צגאלה העתידה על כורחן של מינין

יב. רמב"ן | בראשית כ"ב, ט"ז

והנה הוצטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו או שיפול ציד אויצו ולא יקום. והנה זו הצטחה שלימה צגאלה העתידה לנו.

יג. רמב"ן | ספר הגאולה, עמ' רס"ג

הנה משה ארוננו ע"ה מזהיר אותנו בכל מיני התראה ואזהרה המפחידנו בכל עניין פחד ואימה ככל הבאות עלינו, ויותר מהמה לא התרה בנו מעולם [ולא איים] שאם נאריך לחטוא שיחליף אותנו באומה אחרת או ישכח אותנו לגמרי, ולא נכרת הברית אשר בינינו וכין אלהינו בקבלת תורתו על התנאי הזה [...] לא כאשר משיבים עלינו רבים כגון המינים הפורקים עול ועם נבל נבל יהלל ויתר הדתות.³⁴

הנקמה תהיה אין סופית. לעולם לא תהיה להם מדינה וגם לא בית מקדש... ה' הוא שפזר אותם... היהודים יהיו משועבדים לעולם... אלקים שונא את היהודים ושנא אותם מאז ומתמיד (יוחנן כריסטומוס, בישוף ופטריארך מאבות הכנסייה מהמאה הרביעית).

טו.

אך היהודים שטבחו אותנו ולא האמינו בו... שהובסו ע"י הרומאים ונעקרו מממלכתם, שבה כבר שלטו זרים, ופוזרו לכל עבר, כך שאין מקום אשר אין בו יהודים, המספקים לנו עדות בכתבי הקדש שלהם שלא זייפנו את הנבואות על יש"ו... בניגוד לרצונם הם תורמים לנו עדות באמצעות אחזקתם בספרים האלה, בעוד שהם מפוזרים בין כל האומות... כך הוכיח הא-ל לכנסייה את חסד רחמיו על אויביה היהודים, כי כדברי השליח, "במעידתם תהיה ישועה לגויים", ולכן לא הרגם (אגוסטינוס).

טז.

מציאת מפלט בעמדות תנכיות תיאולוגיות, תוך שימוש בדבר הא-ל, וכדי להצדיק חוסר צדק, זה דבר לא מקובל. אנו הנוצרים לא יכולים לדבר על הארץ המובטחת לעם היהודי. אין יותר דבר כזה "העם הנבחר". כל הגברים והנשים בכל המדינות הפכו לעם נבחר. הרעיון של הארץ המובטחת, אינו יכול לשמש בסיס להצדקת היהודים לחזור לישראל ולעקור משם את הפלשתינאים. ההצדקה לכך שישראל כובשת את השטחים הפלשתינאים, אינה יכולה להתבסס על כתבי הקדש.